

Календарни празници

Първия празник през месец януари е **“Игнат” /02 януари/**. Вечерта срещу празника хората си хранят кокошките с повикване. От “Игнат” да “Ивановден ” ги хранят мълчаливо, защото ако ги викат ще ходят из махалата да носят яйца. Додето се чува гласът , дотам кокошките ще си пръскат яйцата. Сутринта ходят деца “да полазват”. Жените им хвърлят орехи със ситото и им викат като на кокошките : чър. На този ден се гледа кой външен човек ще дойде първи. Ако е мъж , кравата и овцете ще родят мъжки рожби. Дюкянджиите на този ден не дават вересия и гледат “арен” или лош човек ще влезе най-напред в дюкяна. От това зависи как ще върви работата през годината.

На 6 януари вечерта е “Бъдни вечер”. За тази вечер се прави подготовка цял ден. Сутринта омесят хляб и направят “вечерник”. Това е самун хляб, опечен в тава и на него отгоре са означени воловете, овцете , ралото , остена, егрека. Месят зелник – половината с лук, половината с тиква и едно “пресно погаче с пара вътре”. Правят постни сърми, варят ошав. Вечерта постилат “наземи” и нареждат всичко сготвено. Сипват мед в една паничка, донасят орехи и вино. На софрата слагат едно гърне, в което има царевица , фасул, ечемик, чеснов лук, сушени сливи и круши. Бащата взема кадилницата и кади софрата. Чете молитвата “Отче наш”, после отива в “йъро”/обора/, та прикади и стоката. Връща се на трапезата при другите,у които чакат. Бащата разреже “вечернико” на четири и го дигне до полицата, та да е толкова високо житото. После отчупва от погачата едно парченца и го туря в гърнето. То е за св.Богородица. След това чупи и раздава по възраст на всички, като нарича “на теб каштата, на теб овцете и т.н.” Почват да вечерят. Като се навечерят наляят вода у паниците и всеки си топне пръстите, па си понамокри очите, за да се предпази от очebol. “Всеки ке си апне по малко чеснов лук и ке се намаже под коленете, зад ушите, по рацете, та де го апат змиите” /Евтимка Кацарска 60 г./ Последно се ядат орехите и сушените плодове. Орехи след това не се ядат до Йордановден, за да не излизат пришки. Накрая се съберат съдовете, а всички отпадъци се вдигнат с месаля и се държат три дни. На третия ден се изхвърлят. Цялата нощ гори огънят и свети лампата. След вечерята се готви ядене за другия ден, обикновено кисело зеле със свинска глава.

“Божич” или Коледа се празнува три дни – 7,8 и 9 януари. В миналото на Коледа са ходели коледари и са пеели по къщите песни. Една от тях е:

Ой, Коледо, мой Коледо,
дошли сме ви добри госке.
Стани нине господине,
отвори ни , посрещни ни.
Добри гости, коледари,
дошли сме ви в полунощи,
да ви носим благи вести:
Бог се роди сноще вечер,
снощи вечер по вечеря. /Йорд. Джамбазова/

Сутринта на Коледа се наяждат с блажно, дотогава постят. Подир обяд се облекат хубаво, момите и невестите със сукна и бели фути и всички отиват на “орището”. Там свирджии свирят, моми пеят, “играт оро”. Дойдат сгледници да оглеждат момите. По-голямо веселие става на втория ден и затогава всеки гледа да си направи нови дрехи. На втория ден на Коледа кумците ходят да целуват ръка на кумовете и им носят ябълки. Невестите ходят у родителите си , изобщо ходят си на гости.

Третият ден на Коледа е Стефанден. Хората с имена Стефан и Стоян празнуват имен ден. Носят им “коливо” варена пшеница в черква за здраве. Вечерта им ходят на гости.

На 14 януари се празнува Васильовден . Срещу празника вечерта чочите се събират на кръстопът , за да опеят пръстенете”. Една мома, която има майка и баща, носи котле с вода и босилек и всяка пусне вътре някакъв нишан – пръстен, обеща или жълтица. Пускат пръстени и невести. Тая, която държи котлето, държи и малко овес във футата си и тя води хорото. Играят и пеят:

Моме Васильо, излезни
пръстени да си опееш.
Не е излезла Василя
пръстени да си опее,
но е излезла сестра и
с една рака тестена,
с една рака медена,
та си пръстени опея
та да е сита годината.

/Евт.Кацарска /

Като опеят пръстените, момата пуска футата си и овесът се разсипва. Всяка се нарежда да си вземе от него и през нощта го слага под

“зглавницата”, та да сънува ерген. Който ерген сънува, за него ще се ожени. Котлето с пръстените го закачат на трендафил да “помръзне”, за да е здрава годината. Сутринта към десет часа се събират да разпеят пръстените. Пеят същата песен с продължение:

Моме Васильо, Васильо,
па е излезла Василя,
пръстен езда си разпее,
на моми и ергени,
пръстене да си раздава...
и на пръстене нарича:

“Догодина да се вземете!”

Същата мома вади пръстените и другите нишани и нарича:

“Ако е на мома, да се ожени за ... /казва името/; ако е невеста, да и се роди мажко дете” и т.н.

На Васильовден по-рано са месили баница с месо “месник”. Разточат “олби” и наместо сирене, слагат варено свинско месо. Отгоре набодат дрянови пъпки. За този ден “чуват”/пазят/ част от свинската глава и краката и правят пача. Срещу празника в миналото са правели “мечка”. Маскират се ергени – един като мечка, друг като магаре, като щъркел и т.н. Ходят из селото и магарето хълца, уж че е гладно, да му дадат да яде. Хората дават сланина, хляб, пари. През деня на Васильовден си ходят на гости, на имен ден на Васильовците. След обяд правят хоро. Свири музика.

Йордановден или Водици е на 19 януари. Деня преди Йордановден го наричат “Попова коледа”. На този ден се ръси и попът посещава домовете. По-рано във всяка къща се е месило хляб и като мине попът, му се дава по един самун топъл хляб. Сега вече хляб не дават. Дават фасул, “малко вълна за кръсто”, картофи. Сутринта рано отиват на черква, а след това на реката правят водосвет. По-рано са хвърляли кръста във водата и младоженците са го търсели. Сега това не правят. На Йордановден се прави “топеница” – топят в реката невестите, които са се венчали през годината. Това става по следния начин: Отоват невестата и близките и на реката. Тя затакне всички с китка и целува ръка. Дарява девера, майка му и баща му. Деверът е купил някакъв съд и него я полее три пъти. После тя се потапя цялата в студената вода. За здраве и за смях се потапят и някои от другите хора, които са отишли да гледат. В дома на младите готвят и ходят на “честито”. На Йордановден посрещат Йордановците.

На 20 януари е Ивановден. На този ден не се работи нищо и хората ходят на имен ден.

Бабин ден /21 януари/ се празнува от родилки и от бабите и акушерките. Родилките – жените, които са раждали през годината, заедно със свекървите си и майките си отиват рано сутринта да поливат на бабата/сега акушерката/. Невестата полива на бабата да се умие, дава и сапун и кърпа. След това и дава друг подарък- къделя вълна, фута , чорапи. Бабата /акушерката/ подарява на детето шапчица, чорапи, свирка, дрънкалка /едно от тия неща/. Слага на жените обяд, пият ракия, пеят, шегуват се. По-рано е ходела да полива и тая жена , на която детето и е умряло. Дава на бабата сапун и кърпа, а тя и туря пръстен на ръката.

На Атанасовден /30 януари/ не се работи. Ходят по именни дни.

Трифон Зарезан /14 февруари/ в Долна баня не се празнува, защото няма лозя.

За Св.Харалампи, който е на 23 февруари, се мисли, че е закрилник на болните. Срещу празника носят в черква мед в чаша или паничка и го оставят там да пренощува. Сутринта “попо” го молитви, всеки си го взема и го пази. С тоя мед се лекува “подударка”/подуване по тялото на животните/ , мажат болното място. На Харалампи месят погачи с мед отгоре. Една носят на черква и там я разчупват и ядат. Друга остава в къщи. От нея разнасят по съседите против шарка. Изобщо Харалампи се празнува за здраве.

Власовден /24 февруари/ се празнува за добитъка. Който има добитък не работи, а меси погача и раздава по комшиите. На погачата турят чиния със сол и пипер. Като отчупят парче, потапят го в сол и пипер и го дават на стоката за здраве.

На 22 март се празнува Св.40 мъченици. На този ден не се работи и не се вари нищо, че иначе ще има много “цървяци и свеяци”/буболечки прилични на хлебарките, но дълги/. Не се вари фасул, защото ще го попари “балсара” /мана/.

На Тодоровден хората гледат да се умият рано и да хвърлят помията там, където ще минат коне, та “ръгята”/болестта/ да отиде в конете. На този ден в миналото са ставали конски надбягвания – “коне се препущая”. На Тодоровден се ядат раци против “маасил”/напуквания на кожата по тялото/.

Благовец е на 7 април. Срещу Благовец се събират деца и “одат да тупат с тенекии из целото село, та да бегат змии и гущери”./Ел.Додова / Който има кошери “лепат кошерите с говежди лайна, та като изсъхнат

кошерите да имат повече мед.” Момиче, което не е месило хич на Благовец му дават да меси за първи път хляб, като по-напред си намаже ръката с мед. На Благовец се работи само навън – почистват се дворовете, градините.

Лазарица . “До тогава хората са си изчистили, измазали кашите и празнуват , не работят нищо.” По-рано са ходели момичета по къщите да пеят и играят, но сега българки не ходят. Само циганки обикалят домовете с деца – момичета, пеят български песни, изказват пожелания и жените им дават яйца. На този ден носят яйца на невестите, които са се оженили през годината.

На Цветница занасят в черква много върба и здравец. Хората си вземат здравец и няколко клончета върба за здраве. Здравецът се засажда , а върбата се изсушава и с нея кадят болни от треска.

Седмицата от Цветница до Великден се нарича Страстна неделя. Всяка вечер има черква. Пости се. Работи се с изключение на четвъртъка и петъка. От Велики четвъртък до Спасовден всички четвъртъци се празнуват – не се оре, не се сее и не се копае за предпазване от градушки. По същата причина не се простира в тия дни бяло пране. Яйцата се боядисват в сряда, та четвъртъка да “затече”/завари/ с червени яйца. В събота се меси хляб. Хлябът за разлика то друг път е от чисто пшеничено брашно. Козунаци са месили в миналото само евреите. Българите в Долна баня правят козунаци от трийсетина години насам. Месят ги в петък.

Великденът се смята и до сега да един от най-големите празници. През нощта срещу Великден отиват на черква. Хората носят в джоба си червеното яйце. Това яйце го “чуват” цяла година и когато някое животно има “подударка”, заобикалят я с яйцето, за да се разкара, да не може да забере. Когато вали град, изнасят яйцето и го оставят на земята. “Щом се изнесе - градушката спира” /Р. Йосифова /

За Великден хората гледат да си набавят малко прасенце, защото до Гергьовден агнешко не се яде. Щом се върнат от черква бързат да похапнат блажно, защото са постили и са изгладнели. После спят. Първият ден на Великден не се ядат червени яйца, за да няма пришки “вагърци”/подуване на говедата, причинено от гъсеници , които се завират под кожата им/ и други болести. След обяд възрастните отиват пак на черква, а младите се събират на “орището”. Всички бързат да излезат, защото през целите пости не са играли, не са се събирали, женили.

На втория ден на Великден се ходи у кумовете с червени яйца. Кумиците целуват ръка на кумовете и им дават по две яйца, а ония после им връщат по едно. Тия, които са се женили през годината носят на

кумовете шарени яйца, боядисани и оцветени с вълнени пискюлчета, натопени във восък. Яйцата добиват форма на ибрик и ги наричат “подкитенчета”. Слагат две такива яйца в специална кошничка и ги дават заедно с нея. Отделно носят други боядисани яйца. Кумовете им дават пари. Младите носят дарове, които слагат на софрата – риза за “кумо”, чорапи за цялото семейство, по едно “крапе” за децата. Кумовете пък подаряват котел. На третият ден на Великден се ходи на гости.

Неделята подир Великден е “празна неделя”- не се работи нищо по къра. В петък е Св. Петка . На този ден не се работи , за да няма градушка. Сутрин рано жените ходят в параклиса “Св.Петка”, който се намира близо до селото в местността Градището. Там има чешмичка , за която разказва , че е “аязмена”, т.е. лековита. Пият от водата за здраве, мият се. Тия дете страдат от неща, гледат да оставят нишан на чешмичката, та да оставят болестта. Някои носят подаръци – пиле, кокошка. Там ги колят, там ги ядат.

На 6 май е Гергьовден. Още от вечерта откършват върба и с нея отиват да посрещнат стоката – овци, кози, крави, биволици. Върбата предпазва от “обираня”, т.е. да не може да се направи магия за спиране на млякото на животното. Тия клончета после се забождат на портите, на къщните врати. Като се отиде при овчаря за мляко, турят клонче на котлето. Този, който бере върба си забожда клонче на кръста, хваща се за дървото и се люлее срещу слънце. Така няма да го ловят болки в кръста. На Гергьовден много хора колят агне за курбан. Преди да го заколят, палят свещ на рогчето му и го кадят с тамян. От кръвта на гергьовското агне се взема и се изсушава. Който боледува от червен вятър, разтваря тази кръв в ракия и маже подутото и зачервено място.

В селото има едно място в местността Оро тепе, / то сега влиза в училищния двор/. До преди 12-13 години там са се носили печени агнета. Наредят агнетата на земята, сложат хляб, варена пшеница, вино. “Попо “ молитви курбаните и ги”начева” – взема дясната плешка от агнето, отреже си от хляба, гребне от пшеницата. След това всеки си намери удобно място с близки и роднини и започва яденето. Стоят там до вечерта. Свири музика, играят хоро. През последните години агнетата ги молитвят и ги ядат в къщи. На Гергьовден хората се теглят , за да видят с колко са повишили теглото си от миналата година.

Спасовден – 40 дена след Великден, в Долна баня се зачита много, защото има параклис „Св.Спас”, на 5 км южно от селото в района на почивните станции. На този ден се прави събор. Идват хора от съседните села.

И на Спасовден се колят много курбани. Колят ги вечерта, през нощта ги опекаат и в 5 часа сутринта ги карат горе с каруца при черквата. Там нареждат всички курбани. Попът ги молитви, кади, прави водосвет-После “начева” – взема от агнето, от хляба и от пшеницата. Хората се отделят на групи и започва ядене и пиене. По-рано Спасовден е бил празник на шофьорите и те празнуват сред природата.

Свети Дух е на 50 ден след Великден. “На св.Дух ойдат на черква, турат на пода ореова шума и жените клякат на колене , докато попа чети...после вземат от тая шума и носат на гробищата. Тоя ден се празнува за умрелите.” /Мария Драганова /

На **Св.Троица** не се работи нито кърска , нито домашна работа. Три-четири дни след св. Троица са “русалните празници”. През тях само се шие и плете , но не се преде. Работят се само памучни неща. Вълна не се работи, за да не побеляват на овците очите. Разсаждат по градините, “копа се”. По къщите и из дрехите се туря пелин и орехова шума.

Еньовден е пет дена преди Петровден . На този ден всеки си заобикаля нивата. До обяд нивите се надяват да дойдат стопаните им. Дядо Еньо някога е брал билки, затова на Еньовден хората берат бял равнец, червен и жълт кантарьон, риган и други билки, откъсват класове от четирите края на нивата и така направената китка слагат в първия ожънат сноп. Това предпазва житото от “обиране”.

Петровден е бил на 12 юли. Жетвата вече е дошла, затова се работи на тоя ден. “Ке заколеме пиле, ке умесиме, ке сготвиме и ке идеме да жанем.” /М.Драганова /.

На другия ден след Петровдене **Павловден /13 юли/.** Той е “аталия празник” , много тачен, защото “случи ли ти се нещо на този ден, не може да мине, ударено, посечено, не може да оздравее.” /Ел.Додова /.

Илинден , 2 август, е също “аталия празник”. Не се работи , за да няма глад. Ходят на събор в с. Кованлък /Пчелин/.

Голяма Богородица е патрон на черквата. Определят една комисия да ходи из селото , да събира пари, кой колкото даде, отпусне средства и черквата, купят две крави/по-рано една/ и колят курбан. Колят и овце, подарени от хора, които страдат от нещо. Готвят ядене в казани. Като свалят казаните от огъня, бият черковната камбана, събират се хората, а жените носят “леп и ченица и котленце за ядене”. Поповете правят

водосвет и “начнат лебо на всеки, рзнат по едно крайщниче”.
/М. Драганова /

После носят казаните между редиците с хора и на всекиго сипват. Като вземат ядене, жените си раздават пшеницата и всички се разотиват. Никой не работи на тоя ден. Привечер излизат на “орищета”, старо и младо играе. Но това е било по-рано “сега нема тая веселба”- заключава баба Мария Драганова .

“Орището” като място, където са се събирали хората празничен ден и са играли хоро, вече не съществува. Там сега е селска градина.

Долнобанци празнуват още две Богородици – **Малка Богородица – 21 септември** и **Богородица Покровителна – 14 октомври**. В тия дни се работи само по градините.

На 27 септември е Кръстовден. Хората ходят рано на черква , после “попо оди да раси.” На попа дават царевица, фасул, картофи, ябълки, орехи. Не се работи нищо, пости се.

Петковден /27 октомври/ също се празнува. Не плетат, не предат, на шия. Работи се по градините. Пак се ходи на св. Петка.

На 8 ноември е **Димитровден**. Тогава овчарите и говедарите се сменяват. Плащат им, пазаряват се наново. И на “Митровден” не се работи. Ходят на Димитровците на честито.

На другия ден след “Митровден” е “**Мишковден**”. Не се работи, за да не ядат мишките дрехите. Хората си почистват на тоя ден къщите – мажат, мият за зимата. Възрастните жени и сега празнуват Мишковден.

Арахангеловден /21 ноември/ се зачита много. Когато някое дете боледува, обещават му курбан на Арахангеловден и тоя курбан го колят цял живот. Има черква. Курбаните пак ги носят за молитвене , както и на другите празници.

Свети Мина /24 ноември/ е уважаван светец. Смята се , че като се помолиш пред иконата му, когато и да е , молбата ще се изпълни. Пишат имената на децата на листчета и в черква ги дават на попа да ги прочете за здраве. Младите жени отбягват да работят, за да не се изгорят децата им.

Вторият ден вечерта след св. Мина влизат “**Вучляците**”/вълчите празници/. “Мажете излезат на дръвнико, забият секирата, завъртат

свърдлите, та да се забият на вуците забите, да им се замае главата и да не могат да правят пакости”./Ел.Додова /

Мъжете не впрягат 3-4 дни, за да се предпазят от вълчи нападения. Жените работят кълчища, вълнено не се работи, за да не нападат вълците овците. На мъжете нищо не работят -0 нито ги перат, нито ги кърпят, за да не ги нападат вълците зиме, когато са в гората за дърва. “Вучляците” траят девет дни.

Никулден /19 декември/ се отбелязва с ядене на риба. Всеки гледа да си купи шаран и да направи рибник. Месят хляб. Пак носят рибника и хляба на черква. Попът молитви и вземе главата на рибата, отреже си от хляба. Връщат се в къщи и обядват. Ходят на честито у Николовците. На Никулден не се работи нищо.

“Андрейовден” , Андрей е на 13 декември. Варят царевица и турят по няколко зърна пшеница, фасул, та да бъдат другата година зърната поголеми. Жените работят, като гледат всяка да свърши повмече работа, та занаят да и бъде по-спорна работата.

Към календарните празници спадат и няколко “Поклади” /Заговезни/: Местни, Сирни, Петрови, Богородични и Коледни /Божичеви/. Местни поклади са, когато се запостя за Великден. Това е в неделя преди Тодоровден. Вечерта се готви кокошка или петел, свинско месо, баница. Следващата седмица не се яде меси и се готви с олио, с краве или биволско масло и се яде сирене. Тия дни ги наричат Сирни поклади. Кумците ходят у кумовете да се прощават. Подадат шише ракия, целуват ръка и кажат “прощавай куме”. Кумът отговаря “прощавай кумец”. По-младите хора се прощават с родителите си. И в една къща, които живеят, пак се прощават. Преди години на Сирни поклади са ходели да се прощават едни други хора, които са се карали за нещо. На Сирни поклади се купува бяла халва с орехи. Завързва се на конец едно парче и децата “ламкат”, ламкат се също и варени яйца.

През Тодоровата неделя по-рано , а и досега някои по-стари жени “тримирят”- три дни не ядат нищо. Само изпиват по една чашка ракия и по едно кафе. В сряда отиват на черква и попа им дава да пият вода от “аязмото” /вода от някое кладенче, която се счита за лековита/. Като се върнат омесят си зелник или погача, сварят ошав и се наобядват. Пак почват “тримиране” да събота. На Тодоровден се причестят и после продължават обикновен пост. Някои жени правят “едноница” ядат и пият вода по един път на ден. Останалите “поклади” минават по-незабелязано.